Yeryüzü Emaneti: Biyoçeşitliliğin Korunması ve Ekolojik Denge

Ders Sunumu

Teradigma

Biyoçeşitlilik Nedir?

Yeryüzündeki yaşam formlarının tek bir hücrenin içindeki genetik kodlardan devasa yaşam sahnelerine kadar uzanan baş döndürücü farklılığını ifade eder.

→ Sadece canlı türlerinin sayısını değil

Yeryüzündeki tüm yaşam biçimlerinin toplamını kapsar

→ Türler arasındaki genetik varyasyonları

Aynı tür içindeki bireyler arasındaki farklılıkları içerir

→ Ekosistemleri ve karmaşık süreçleri kapsar

İçinde bulunulan ekosistemleri ve tüm bu unsurları birbirine bağlayan karmaşık süreçleri kapsar

Tefekkür Noktası

> Yeryüzündeki bu baş döndürücü yaşam çeşitliliği, her bir unsurun hassas bir ölçüyle yerli yerine konulduğu, maksatlı bir ahengin ve muhteşem bir sanatın en açık ilanıdır.

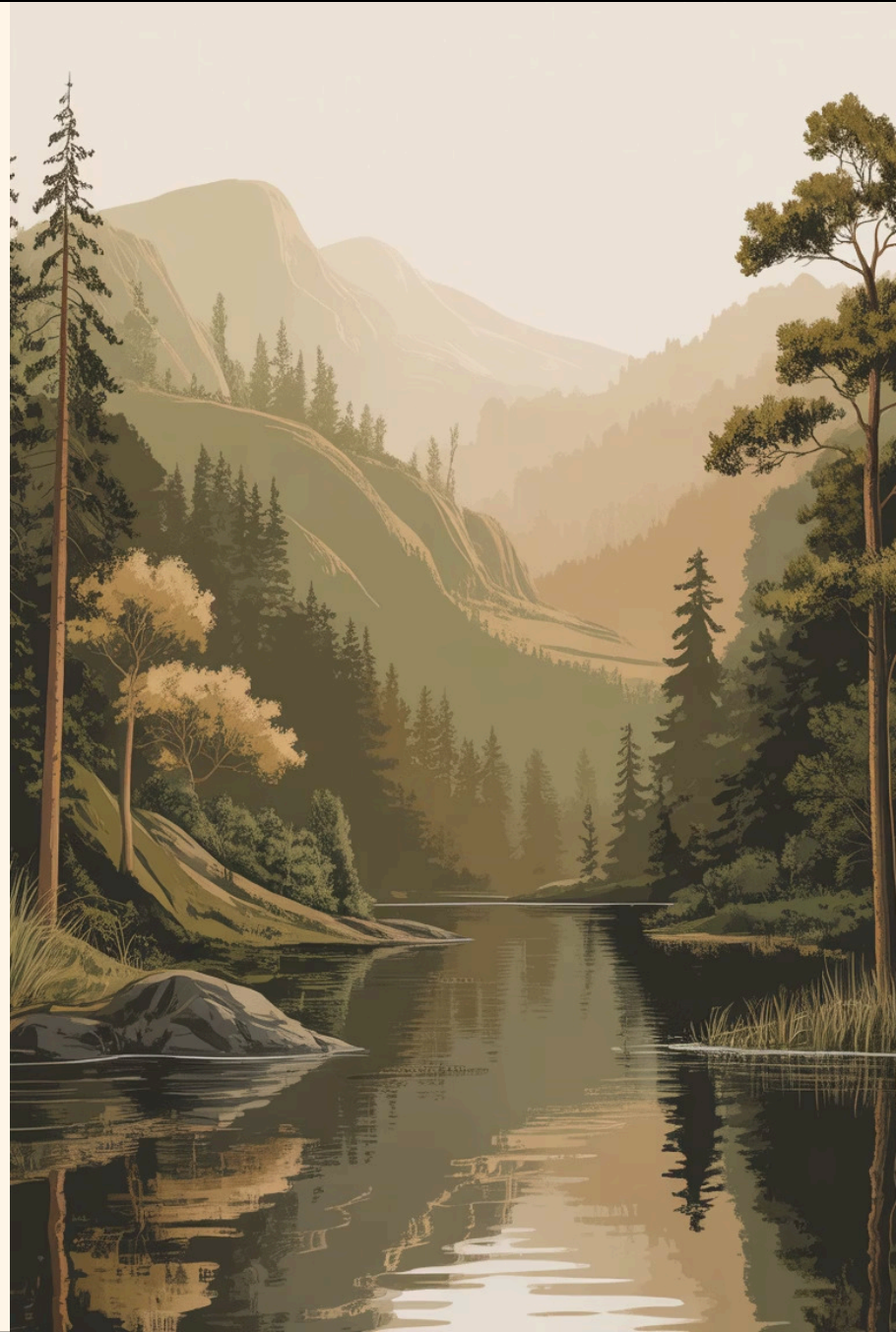

Yaşam Sanatının Üç Katmanı

Biyolojik çeşitlilik, iç içe geçmiş ve her biri bir üst katmanın varlığı için zorunlu olan üç temel seviyede kendini gösterir.

Genetik Çeşitlilik

Türlerin gizli kütüphanesi

Tür Çeşitliliği

Ekosistemin uzman görevlileri

Ekosistem Çeşitliliği

Yaşamın farklı sahneleri

Genetik Çeşitlilik: Türlerin Gizli Kütüphanesi

Her canlı türünün bireyleri arasındaki farklılıkların temelinde, o türe ait popülasyonun gen havuzunda bulunan genetik çeşitlilik yer alır.

Bu kütüphanede, değişen çevre koşullarına ve yeni hastalıklara uyum sağlamayı mümkün kılacak potansiyel bilgiler saklıdır

Genetik kütüphane ne kadar zenginse, beklenmedik çevresel baskılar karşısında varlığını sürdürme potansiyeli o kadar yüksek olur

Genetik çeşitliliğin azalması türü kırılgan hale getirir ve neslin tükenme tehlikesini artırır

Tür Çeşitliliği: Ekosistemin Uzman Görevlileri

Belirli bir coğrafi alanda bulunan farklı canlı türlerinin sayısı ve çeşitliliği, ekosistemin işleyişindeki görev dağılımını ortaya koyar.

Üreticiler

Fotosentez yoluyla güneş enerjisini kimyasal enerjiye dönüştürür

Tüketiciler

Bu enerjiyi diğer canlılara aktarır

Ayrıştırıcılar

Ölen canlıların ve atıkların yapısındaki maddeleri tekrar toprağa ve suya kazandırır

Ekosistem Çeşitliliği: Yaşamın Farklı Sahneleri

Çöllerden yağmur ormanlarına, mercan resiflerinden kutup bölgelerine kadar her farklı coğrafi alan, kendine özgü iklim, toprak ve su koşullarına sahip bir yaşam sahnesi oluşturur.

Tür Çeşitliliğinin Kaynağı

Bu sahnelerin çeşitliliği, tür çeşitliliğinin de kaynağıdır

Özel Donanımlı Canlılar

Her ekosistem için farklı donanımlara sahip canlılar görevlendirilmiştir

Yaşam Sanatının Kanıtı

Ekosistem çeşitliliği, yaşam sanatının ne kadar zengin ve çeşitli şekillerde sergilenebildiğinin bir kanıtıdır

Ekolojik Dengenin İki Prensibi

Ekosistemler, canlı ve cansız unsurların birbirine bağlandığı, kusursuz bir dengeyle çalışan dinamik sistemlerdir ve iki temel prensibe dayanır.

Enerji Akışı

Üreticilerden tüketicilere doğru tek yönlü bir güç kaynağı

Madde Döngüleri

Karbon, azot ve su gibi sınırlı kaynakların kesintisiz geri dönüşüm mekanizması

Enerji Akışı: Tek Yönlü Güç Kaynağı

Tüm ekosistemlerin temel enerji kaynağı güneştir; bu enerji fotosentez süreciyle besin zincirine dahil edilir.

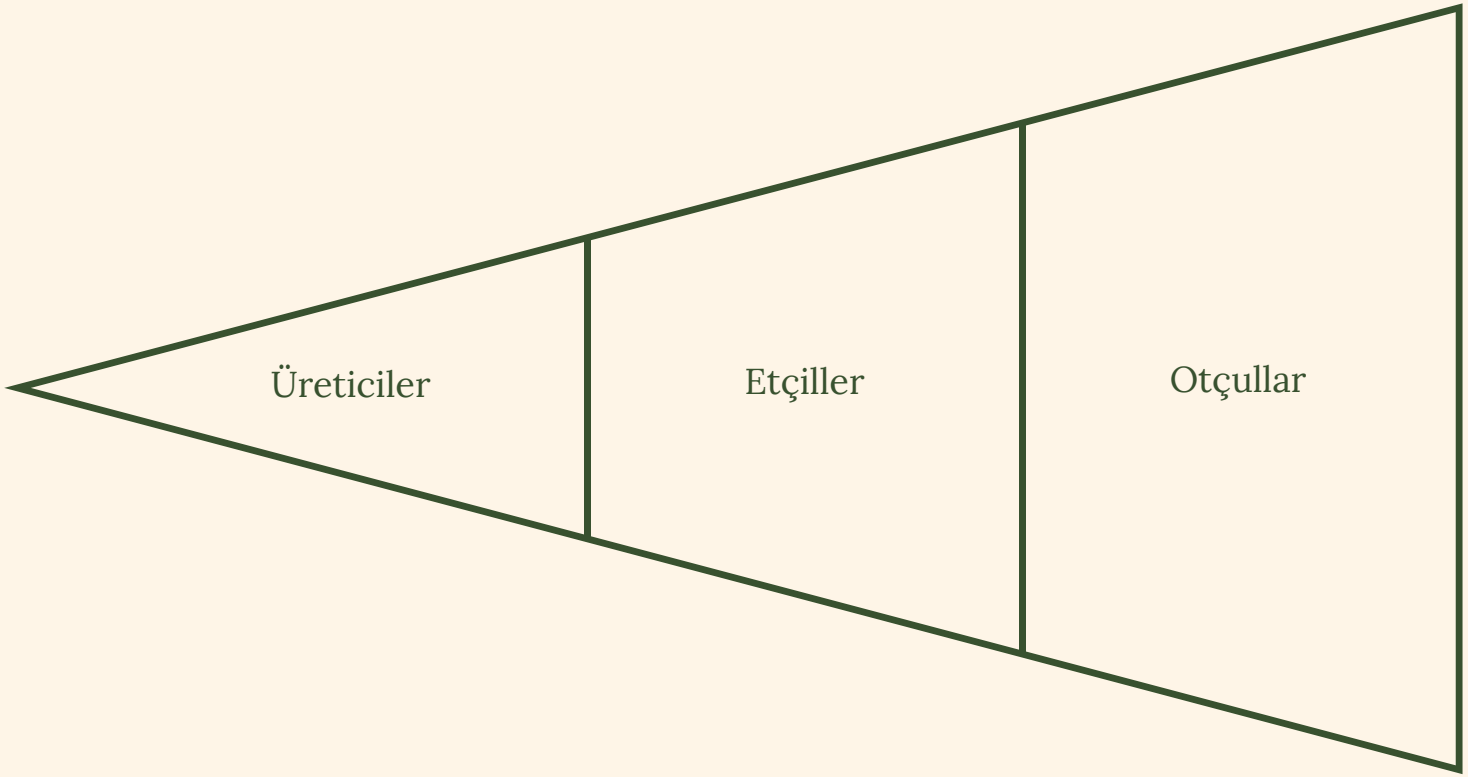

Her aktarım seviyesinde enerjinin bir kısmı ısı olarak kaybedilir. Bu tek yönlü akış, sistemin kendi içinde kaos oluşturmadan sürdürülebilir kalmasını sağlar.

Madde Döngüleri: Mükemmel Geri Dönüşüm

Karbon, azot, su gibi temel maddeler yeryüzünde sınırlı miktardadır; bu yüzden bir geri dönüşüm mekanizması işletilmektedir.

- Canlılar yaşamları boyunca bu maddeleri çevrelerinden alır ve kendi yapılarında kullanır
- Öldüklerinde bakteri ve mantar gibi ayrıştırıcılar devreye girerek elementleri yeniden toprağa, suya ve havaya kazandırır
- Aynı karbon atomu milyonlarca yıl boyunca sayısız bitki ve hayvanın yapısına girip çıkabilir

Kilit Taşı Tür: Dengeyi Tutan Sütun

Sayıları az olsa da varlıkları tüm sistemi ayakta tutan türlere, kemerin en tepesindeki taşa benzetilerek **kilit taşı tür** adı verilir.

Kemerin Metaforu

Bu taş yerinden alındığında tüm kemer nasıl çöküyorsa, kilit taşı türün yok olması da ekosistemde zincirleme çöküşe yol açar

En Çarpıcı Örnek

Yellowstone Ulusal Parkı'nda yaşanan kurtların hikayesi, kilit taşı türün gücünü en açık biçimde ortaya koymaktadır

Yellowstone: Kurtların Yokluğu

1920'lerde Yellowstone'daki kurtların nesli avcılık faaliyetleri sonucu tamamen tükendi.

1. Geyik popülasyonu kontrolsüz biçimde arttı
2. Dere kenarlarındaki söğüt ve kavak filizleri aşırı tüketildi
3. Genç ağaçlar büyüyemediği için ormanlar yenilenemez hale geldi

Yellowstone: Zincirleme Çöküş

Bitki örtüsünün tahribatı, birbiri ardına gelen felaketleri tetikledi.

1

Kuş Türleri Azaldı

Göçmen kuş türlerinin sayısı dramatik şekilde düştü

2

Kunduzlar Bölgeyi Terk Etti

Besin kaynakları yok olunca kunduzlar bölgeyi terk etti

3

Sulak Alanlar Yok Oldu

Su samurları, ördekler, balıklar ve amfibiler için sulak alan habitatları ortadan kalktı

Yellowstone: Kurtların Geri Dönüşü

1995'te parka yeniden kurtlar salındı; sonuç kimsenin beklemediği kadar mucizeviydi.

Kurtlar yalnızca geyik sayısını azaltmakla kalmadı, geyiklerin davranışlarını da değiştirdi

Geyikler, kolayca avlanabilecekleri geniş vadilerden ve nehir yataklarından uzak durmaya başladı

Bu davranış değişikliği, ekosistemin kendini onarması için bir fırsat oluşturdu

Yellowstone: Onarım Süreci — Bitki Örtüsü ve Kuşlar

Geyik baskısından kurtulan bitki örtüsü, hızla toparlandı.

Fidanlar Boy Attı

Yıllardır büyüyemeyen kavak ve söğüt fidanları boy atmaya başladı

Kuşlar Geri Döndü

Kuşlar için yeni yuvalanma alanları oluştu; kuş popülasyonları arttı

Vadiler Yeşerdi

Vadiler ve nehir kenarları yeniden yeşerdi

Yellowstone: Onarım Süreci — Kunduzlar ve Nehirler

Söğütlerin artmasıyla kunduzlar bölgeye geri döndü ve bu geri dönüş nehirleri bile dönüştürdü.

01

Kunduz Barajları Oluştu

Su akışını yavaşlattı ve küçük göletler oluşturdu

02

Yeni Habitatlar Meydana Geldi

Su samurları, ördekler, balıklar ve amfibiler için yeni sulak alan habitatları meydana geldi

03

Nehirler Sabitlendi

Nehir kıyılarında yeniden büyüyen bitki örtüsü toprağı tuttu; erozyon büyük ölçüde azaldı ve nehirlerin akış yatakları sabitlendi

Felsefi Durak: Bir Sistem mi, Tesadüf mü?

Yellowstone'da tek bir türün varlığı ve yokluğuyla bu denli hassas bir dengenin kurulup bozulması, düşündürücü bir soru doğuruyor:

> Birbirinden bağımsız cansız maddeler, atom atom bir araya gelerek böyle bir dengeyi tesadüfen kurabilir mi? Yoksa bu hassas denge, bilinçli bir tasarımın ve ilmin ürünü müdür?

Tozlaşma: Görünmez Hizmetkârlar

Çiçekli bitkilerin büyük çoğunluğu üremek için polenlerinin başka bir çiçeğe taşınmasına ihtiyaç duyar; bu görevi **tozlayıcılar** yerine getirir.

- Bir arı, nektar toplamak için çiçekten çiçeğe konarken vücuduna yapışan polenleri de taşır
- Bu hizmet olmasaydı yediğimiz meyve ve sebzelerin önemli bir kısmı var olamaz, bitki örtüsü bugünkü zenginliğine ulaşamazdı
- Tozlayıcılar, ekosistemin devamlılığı için çalışan sessiz ve vazgeçilmez görevlilerdir

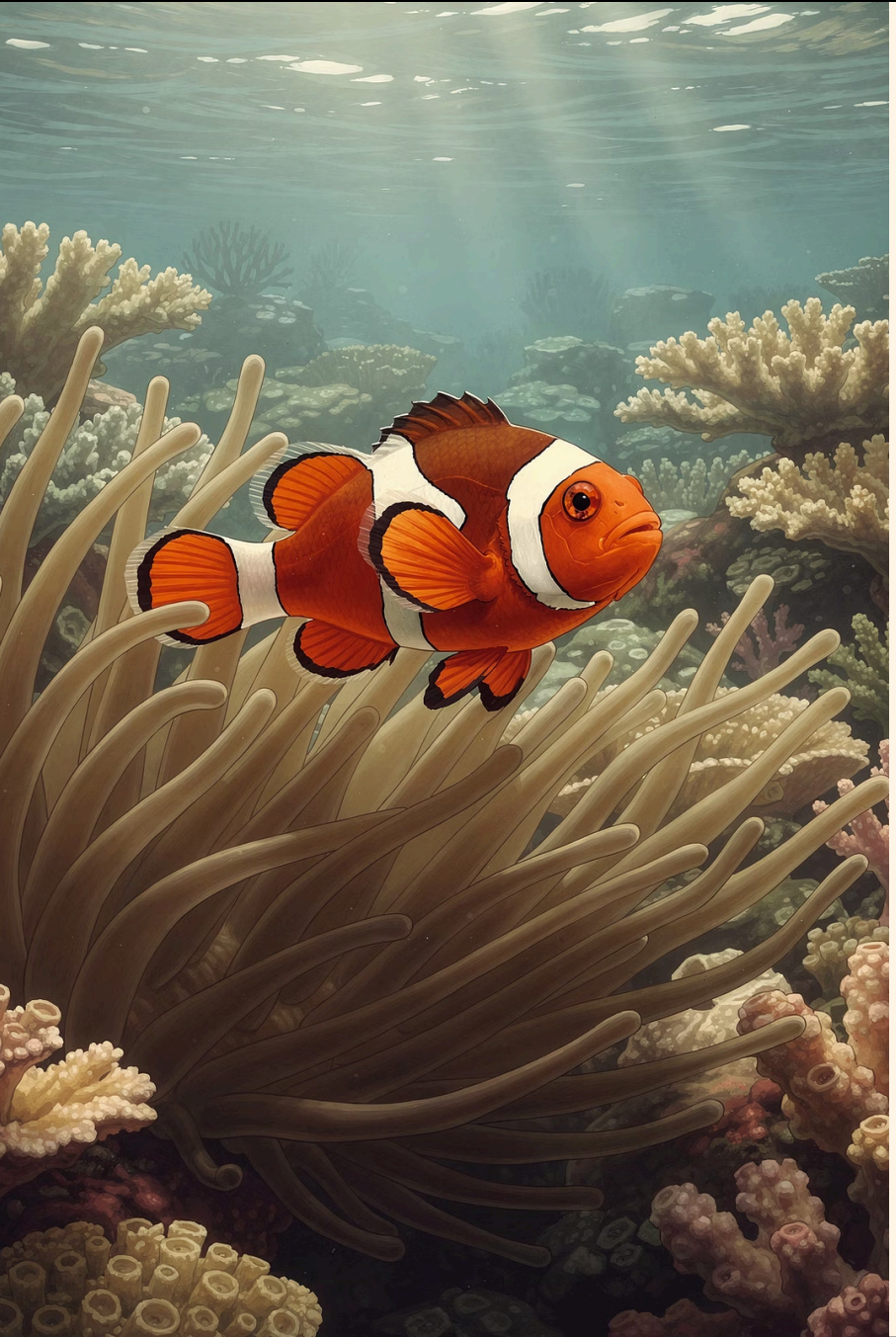

Palyaço Balığı ve Anemon: Karşılıklı Hizmet

Zehirli dokunaçlarıyla tehlikeli olan deniz anemonu, palyaço balığı için güvenli bir yuva olarak görevlendirilmiştir.

Özel Mukus Tabakası

Palyaço balığının vücudundaki özel mukus tabakası, anemonun zehrinden etkilenmesini engeller

Güvenli Sığınak

Balık bu korunaklı sığınakta düşmanlarından saklanır

Karşılıklı Hizmet

Karşılığında anemonu tehdit eden balıkları uzaklaştırır ve üzerindeki parazitleri temizler

Felsefi Durak: İki Türün Mükemmel Uyumu

Palyaço balığının mukusu, anemonun zehrine karşı tam olarak uyumludur.

> Birbirinden habersiz iki farklı canlı, aralarında bu denli ince ve özelleşmiş bir ortaklık için birbirini "beklemiş" olabilir mi? Bu uyum, kendi kendine mi oluştu, yoksa her ikisini de birbiriyle münasebet içinde tasarlayan bir ilmin ve iradenin eseri midir?

Eserden Sanatkâra: Bürhan-ı İnni

Mantık biliminde "bürhan-ı inni" yöntemi, eserden yola çıkarak o eseri yapan sanatkârın varlığına ve sıfatlarına ulaşmayı ifade eder.

Saatin Metaforu

Kumsalda bulunan bir saatin, rüzgâr ve kum tanelerinin tesadüfen bir araya gelmesiyle oluştuğu düşünülemez

Tasarımın Zorunluluğu

Saatin karmaşık yapısı ve belirli bir işlevi yerine getirmesi, onu akıllı bir saat ustasının tasarladığını zorunlu olarak kabul ettirir

Gözün ve Ekosistemin Karmaşıklığı

Bir gözün biyokimyasal mekanizmaları bir saatin mekanizmasından sonsuz derecede daha komplekstir; Yellowstone ekosistemi ise en gelişmiş mühendislik sistemlerini gölgede bırakacak bir ustalık sergiler

Mizan: Kâinatın Denge Yasası

Bilimin "ekolojik denge" olarak tanımladığı bu kusursuz işleyiş, hikmet dilinde **Mizan** kavramıyla ifade edilir.

Evrensel Kapsam

Gezegenlerin yörüngelerinden bir atomun içindeki parçacıkların dengesine, bir besin zincirinden atmosferdeki gazların oranına kadar her şey bu yasaya tabidir

Ahlaki ve Manevi Anlam

Bu perspektiften bakıldığında çevre sorunları yalnızca teknik bir problem olmaktan çıkar; derin bir ahlaki ve manevi anlam kazanır

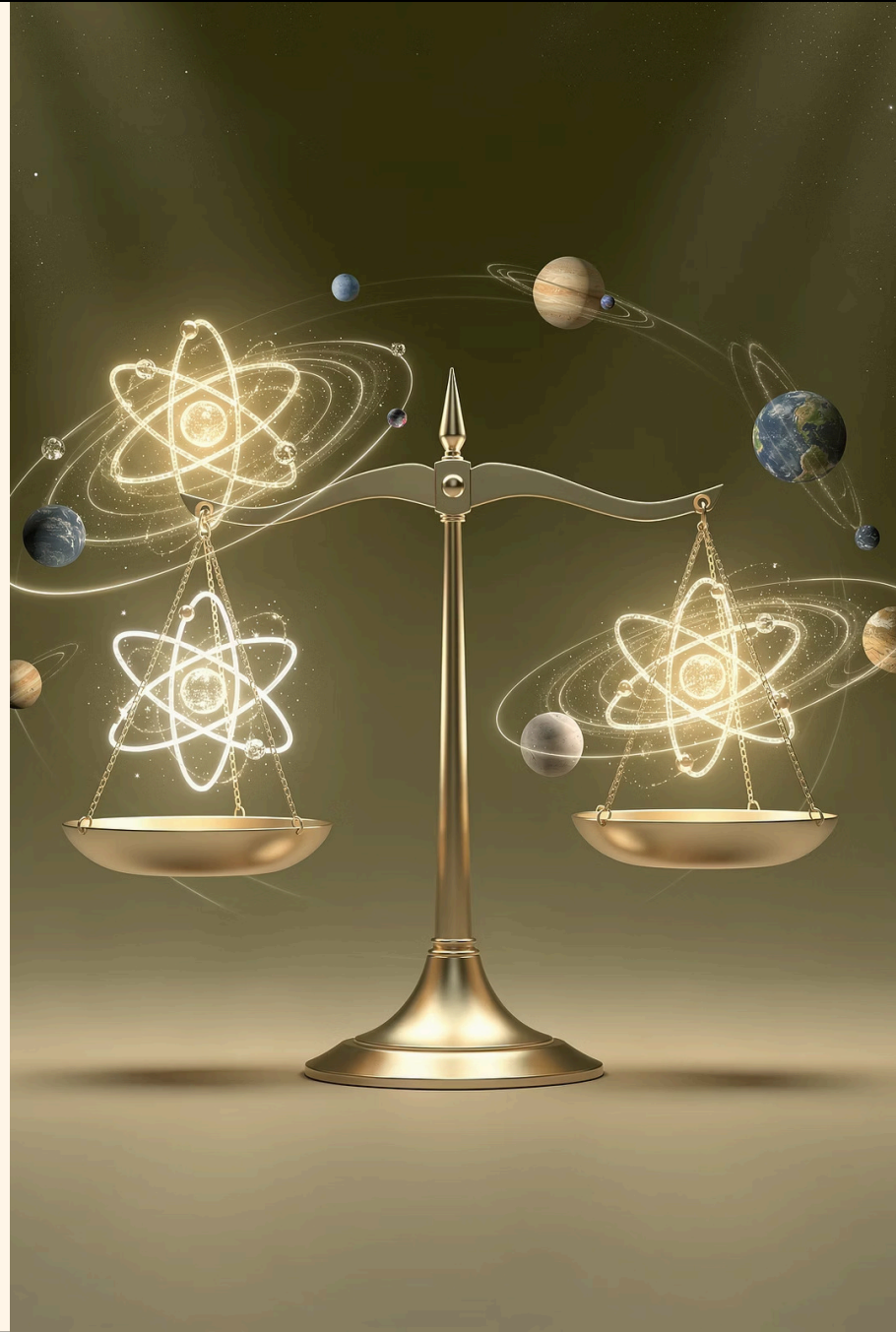

Mizan'ı Bozmak: Ahlaki Bir Sorumluluk

Ekolojik dengenin bozulmasının her biçimi, Mizan karşısında ayrı bir sorumluluk doğurur.

Kirlilik

İlahi Mizan'ı eksiltmek, ona zarar vermektir

Ormanların Yok Edilmesi

Sayısız canlının yaşam hakkını elinden alarak Mizan'da haddi aşmaktır

Nesli Tüketmek

O ekosistem için belirlenmiş dengeyi bozarak Mizan'a karşı bir isyandır

Ülfet Perdesi ve Tefekkür Soruları

Gündelik hayatın koşuşturması içinde etrafımızdaki mucizeler silsilesine karşı bir alışkanlık perdesi çekilir; bu perdeyi yırtmak için sorulması gereken sorular vardır.

- Her gün gördüğümüz bir arının, soframızdaki yiyeceklerin neredeyse üçte birinden sorumlu hayati bir görevli olduğunu kaç kez hatırlarız?
- Yellowstone'daki kurtların yokluğunda çöken ve varlığında yeniden dirilen ekosistem, hiçbir unsurun gereksiz olmadığını bize haykırmıyor mu?
- Doğadaki dengeyi bozduğumuzda yalnızca bir çevre yasasını mı çiğnemiş, yoksa bize verilen en büyük emanete ihanet mi etmiş oluyoruz?

Yeryüzü: Mülk Değil, Emanet

İnsan, kâinatın akıl ve irade sahibi vekili olarak Mizan'ı koruma veya onu bozma gücüne sahip tek varlıktır.

Emanet Olarak Yeryüzü

Yeryüzü insana mülk olarak değil, **emanet** olarak verilmiştir

Vekilliğin Sorumluluğu

Bu vekillik, tahakküm ve sömürü hakkı değil; koruma, gözetme ve adaletle yönetme sorumluluğu yükler

Biyoçeşitliliği Korumak

Biyoçeşitliliği korumak, yalnızca bitkileri ve hayvanları değil; kâinatın sanatına duyulan saygıyı ve emanete olan sadakati korumaktır

Dersin Özeti: Katmanlar, Denge ve Sorumluluk

Bu derste işlediğimiz her kavram birbiriyle bağlantılıdır.

01

Üç Katman

Genetik çeşitlilikten ekosistem çeşitliliğine uzanan üç katman, hassas bir bütünün parçalarıdır

02

Denge Sütunları

Enerji akışı, madde döngüleri ve kilit taşı türler bu bütünün denge sütunlarıdır

03

Aynı Hakikat

Yellowstone'dan tozlaşmaya, mutualizme kadar her örnek aynı hakikate işaret eder: Bu sistem, akılsız atomların tesadüfen kurduğu bir yapı değil; sonsuz ilim, irade ve kudret sahibi bir Sanatkâr'ın eserlerle dolu bir sahnesidir ve bize emanet edilmiştir